

Pankkisektorin vakavaraisuus pysyi vahvana

Sisällys

Pankkisektorilla vuosi 2021 oli vakaa – riskitasot nousseet merkittävästi	2
Pankkisektorin vakavaraisuus pysyi vahvana	2
Suomalaispankeilla edelleen runsaasti pääomia vaatimukseen nähden – liikkumavara MREL-vaatimukseen nähden pienempi etenkin suurilla pankeilla	3
Järjestämättömät saamiset laskeneet edelleen – kotitalouksien velkaantumistaso ennätystasolla	5
Luottoriskeissä eroja eri toimialojen välillä	8
Kiinteistömarkkinalähtöiset riskit edelleen kasvaneet	9
Pankkisektorin positiivinen tuottokehitys vahvisti liiketulosta	10
Tuloslaskelman kaikki päätuottoerät nousivat – erityisen vahvaa oli palkkiotuottojen nousu	12
Suomen pankkisektorin kannattavuus eurooppalaista keskitasoa parempi	13
Suomalaispankkien maksuvalmius edelleen hyvä, vaikka likviditeettireservit supistuivatkin vuoden jälkipuoliskolla	14
Talletusten kasvu ja edullinen keskuspankkirahoitus ovat vähentäneet joukkovelkakirjarahoitusten tarvetta	15
Markkinariskin pääomavaatimuksen osuus yhä maltillinen	17
Rahoitustaseen korkoriskissä ei mainittavia muutoksia	18

Kirjoittajat

- ❖ Arttu Kiviniemi, makrovakaussiantuntija
- ❖ Torsten Groschup, johtava riskiasiantuntija
- ❖ Sinikka Taskinen, finanssianalyitikko
- ❖ Marjo Risku, johtava riskiasiantuntija
- ❖ Deni Seitz, riskiasiantuntija

Pankkisektorilla vuosi 2021 oli vakaa – riskitasot nousseet merkittävästi

Vuonna 2021 pankkisektorin tuloskehitys oli vakaata, vakavaraisuus pysyi vahvana eikä riskiprofiilissa tapahtunut merkittäviä muutoksia. Järjestämättömät saamiset pysyivät alhaisina, likviditeettiasema pysyi hyvänä ja varainhankinnan kustannukset olivat matalat.

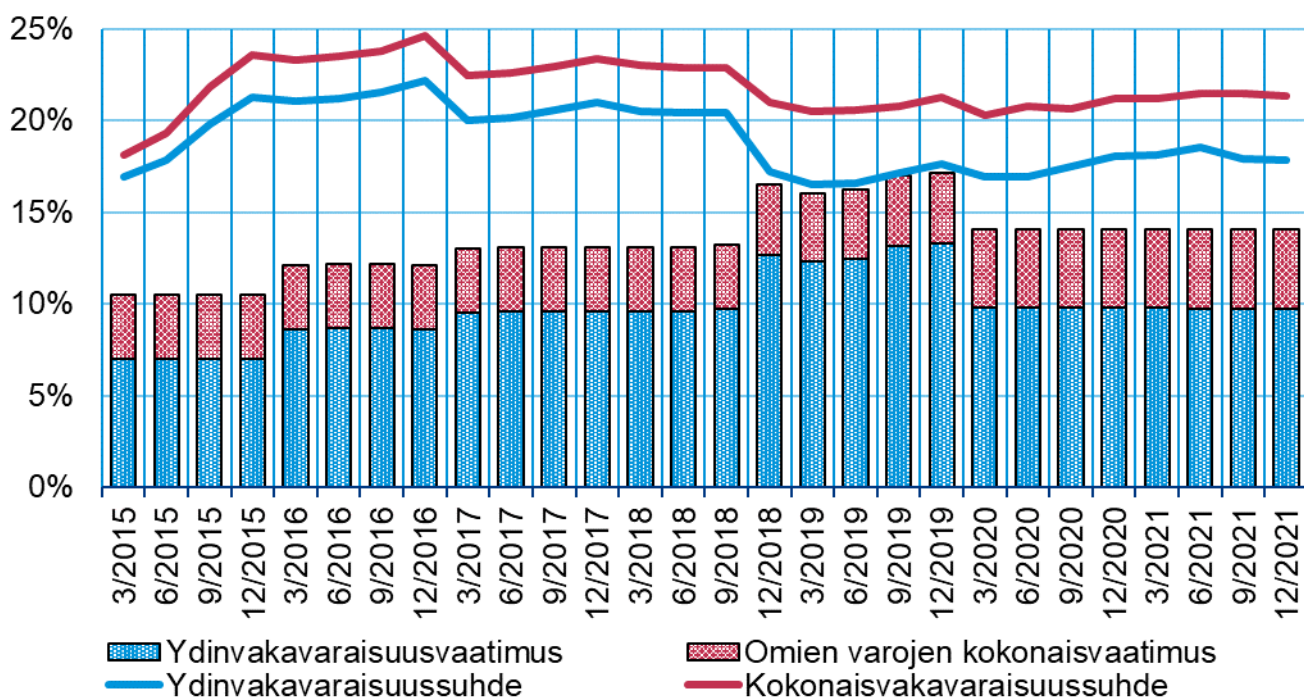
Ukrainan sota nosti riskitasoja kautta linjan. Nopeat ja voimakkaat markkinaheilahtelut näkyivät kaikissa arvopaperisidonnaisissa erissä, rahoituksen hinnassa sekä luottoriskin kasvussa. Myös operatiiviset riskit kasvoivat epävarmassa toimintaympäristössä.

Riskien realisoituminen heijastuu pankkien tulokseen ja vakavaraisuuteen. Suomalaispankkien riskiasemaa ja riskinsietokykyä parantavat kertyneet voittovarot, ylimääräiset pääomapuskurit sekä hyvä likviditeettiasema.

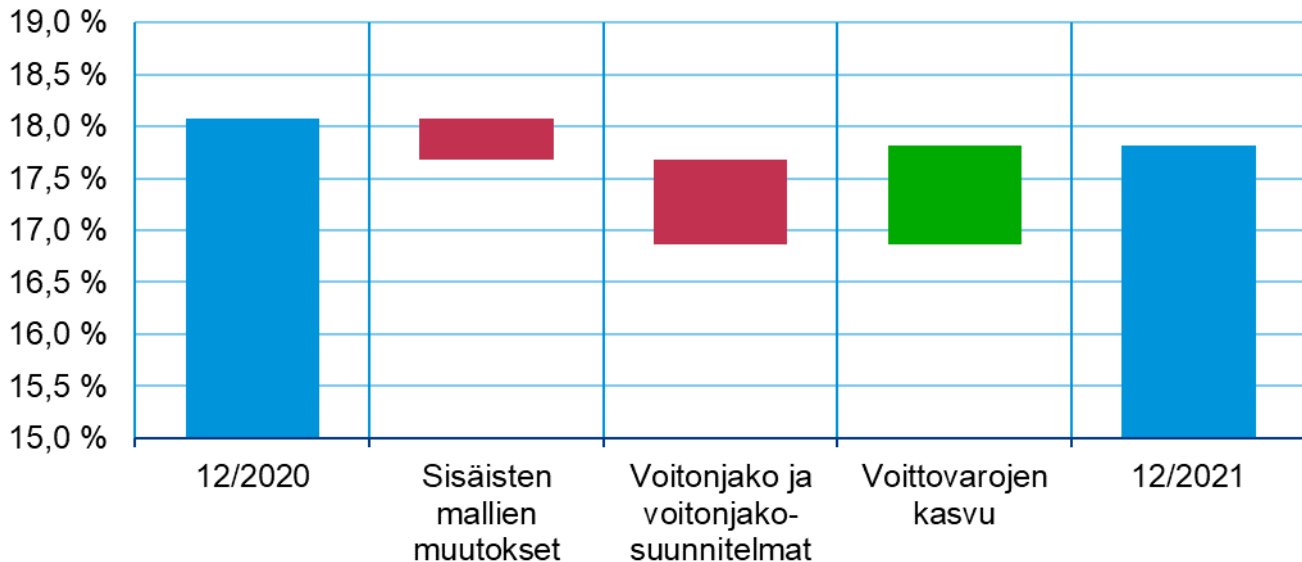
Pankkisektorin vakavaraisuus pysyi vahvana

Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet pysyivät vahvoina vuonna 2021. Pankkisektorin keskimääräinen ydinvakavaraisuussuhde heikentyi 0,3 prosenttiyksiköllä 17,8 prosenttiin ja kokonaisvakavaraisuussuhde vahvistui 0,2 prosenttiyksiköllä 21,4 prosenttiin (Kuvio 1). Ydinvakavaraisuussuhteen lievää heikentymistä selittivät joidenkin suomalaispankkien vakavaraisuuslaskennan sisäisten mallien muutokset ja valvojan asettamat rajoitteet sekä voitonjako. Pankkisektorin vahva tulos sen sijaan kasvatti kertyneitä voittovaroja ja jarrutti vakavaraisuussuhteiden heikkenemistä (Kuvio 2).

Kuvio 1. Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet ja -vaatimukset

Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 2. Suomen pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhteen muutos vuonna 2021

Lähde: Finanssivalvonta

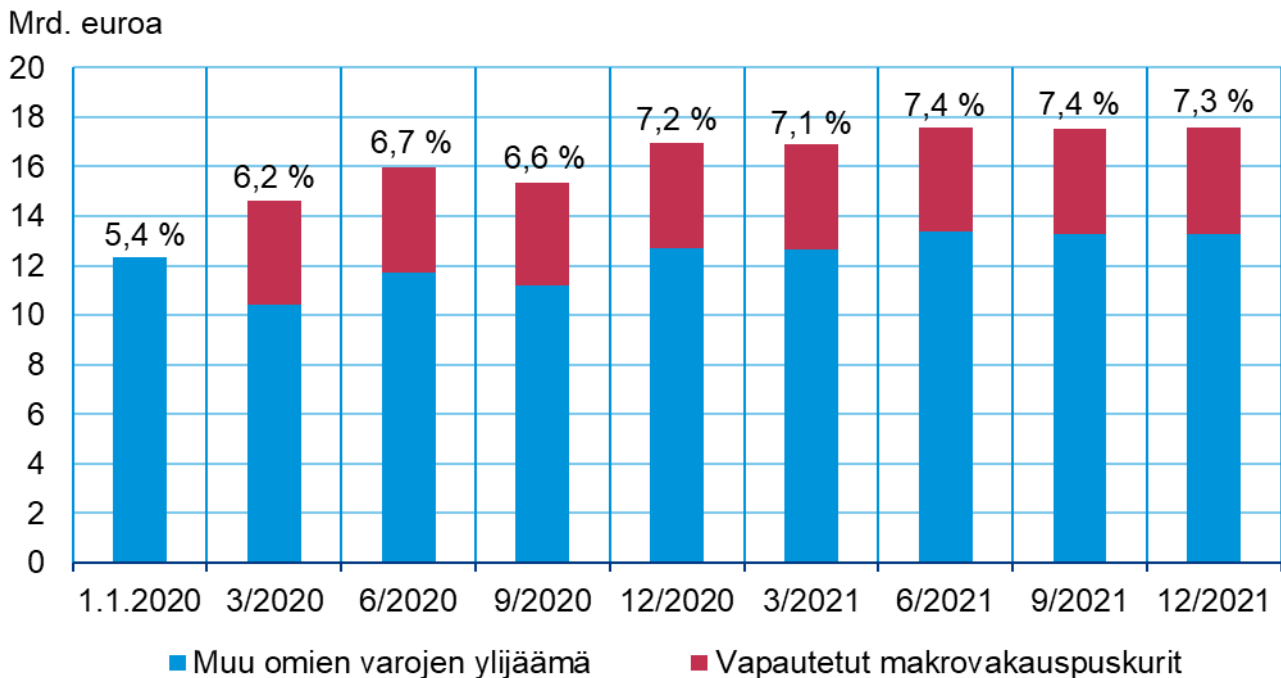
Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet ovat edelleen eurooppalaista keskitasoa vahvempia¹. Vahva vakavaraisuus antaa suomalaispankeille hyvät edellytykset sietää tappioita, joita esimerkiksi Venäjän ja Ukrainan välisen sodan aiheuttamat negatiiviset talousvaikutukset ja voimakkaat finanssimarkkinahinnoittelun muutokset voisivat synnyttää.

Pankkisektorin omavaraisuusaste laski 6,0 prosenttiin (12/2020: 6,2 %) vastuiden kasvettua ensisijaisia omia varoja nopeammin. Suomalaispankkien omavaraisuusaste vastaa eurooppalaista keskitasoa.

Suomalaispankeilla edelleen runsaasti pääomia vaatimuksiin nähden – liikkumavara MREL-vaatimuksiin nähden pienempi etenkin suurilla pankeilla

Suomalaispankkien omat varat ylittävät vakavaraisuusvaatimukset selvästi. Pankkisektorin omien varojen ylijäämä suhteessa kokonaisvakavaraisuusvaatimukseen oli joulukuun 2021 lopussa 17,6 mrd. euroa (12/2020: 17,0 mrd. euroa), mikä vastaa noin 7,3 prosenttia riskipainotettuihin eriin suhteutettuna (Kuvio 3). Suurimmalla osalla suomalaispankeista omien varojen ylijäämä oli vuoden 2021 lopussa korkeammalla tasolla kuin ennen pandemiaa. Vakavaraisuussuhteiden vahvistumisen lisäksi suomalaispankkien ylimääräisten pääomapuskurien vahvistumista selittävät erityisesti keväällä 2020 tehdyt makrovakauspuskurien kevennykset.

¹ EU-alueen pankkien keskimääräinen ydinvakavaraisuussuhde oli 16,0 % ja kokonaisvakavaraisuussuhde 19,3 % syyskuun 2021 lopussa.

Kuvio 3. Suomalaispankkien omien varojen ylijäämä kokonaisvakavaraisuusvaatimukseen verrattuna

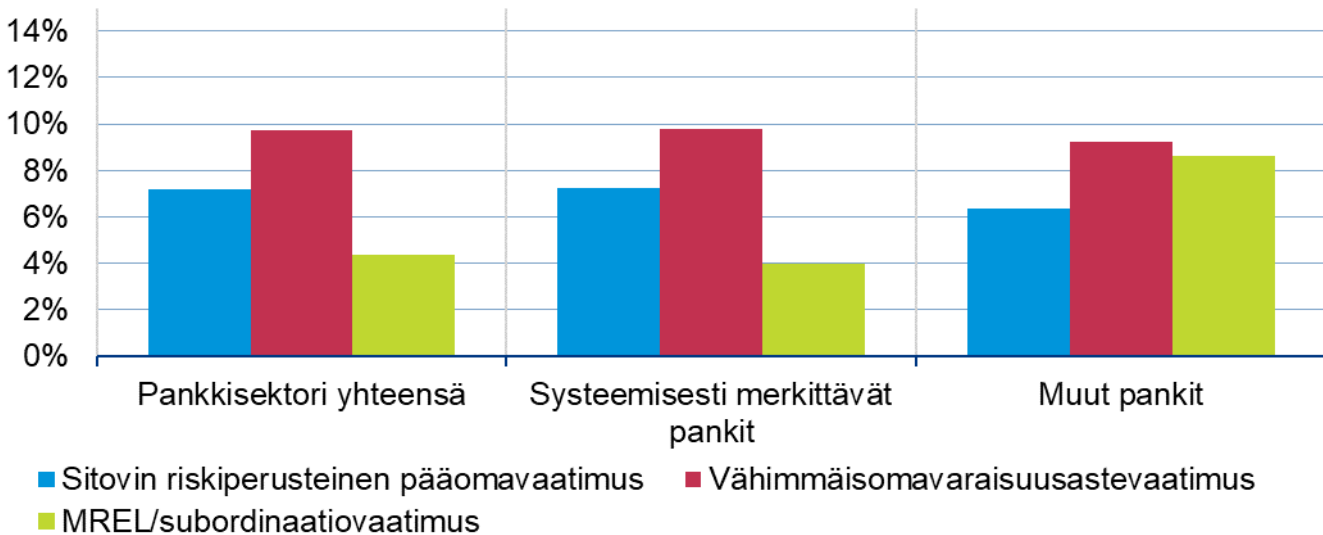
Lähde: Finanssivalvonta

* Pylväiden yläpuolella puskurin suuruus riskipainotettuihin eriin suhteutettuna

Suomalaispankkien ylimääräisten pääomapuskurien koko ei kuitenkaan anna täydellistä kuvaa pankkien tosiasiallisesta tappionsietokyvystä ja liikkumavarasta valvonnallisia toimenpiteitä aiheuttaviin viranomaisrajojen alituksiin. Joillekin pankeille ei-riskiperusteinen vähimmäisomavaraisuusaste tai kriisinratkaisusuunnittelun yhteydessä asetettavat omien varojen ja alentamiskelpoisten velkojen vähimmäisvaatimukset (minimum requirement for own funds and eligible liabilities, MREL) ovat riskiperusteisia pääomavaatimuksia kireämpiä. Esimerkiksi merkittävimmille suomalaispankeille osana MREL-vaatimuksia asetetut ja vuoden 2022 alussa voimaan astuneet subordinaatiovaatimukset² ovat selvästi pääomavaatimuksia kireämpiä (Kuvio 4). Suomalaispankeilla on kuitenkin MREL-velkapaperien liikkeeseenlaskuohjelmiansa puitteissa tarkoitus kasvattaa MREL-puskureitaan lähivuosina.

² Subordinaatiovaatimus määrittää, kuinka suuri osa pankin MREL-vaatimuksesta on täytettävä omilla varoilla tai tavanomaisia, MREL-kelpoisia senior-velkoja heikommassa etuoikeusasemassa olevilla veloilla, kuten senior non-preferred -velkakirjoilla (SNP).

Kuvio 4. Suomalaispankkien ylimääräiset puskurit eri vaatimuksiin verrattuna vuoden 2021 lopussa (suhteessa riskipainotettujen erien kokonaismäärään)³

Lähde: Finanssivalvonta, RVV, pankkien julkaisut

Järjestämättömät saamiset laskeneet edelleen – kotitalouksien velkaantumisaste ennätystasolla

Pankkien toimintaympäristön heikkeneminen näkyi vuoden 2020 aikana kotitalousluottojen järjestämättömien saamisten nousuna, mutta viime vuoden toisesta kvartaalista lähtien sekä kotitalous- että yritysluottojen järjestämättömät saamiset suhteessa luottokantaan ovat tasaisesti laskeneet (Kuvio 5.)⁴. Kotitalousluotoissa järjestämättömien saamisten taso on edelleen vähän korkeampi kuin ennen pandemiaa, mutta yritysluotoissa alittaa jo pandemiaa edeltäneen tason. Vuoden 2021 lopussa suomalaispankkien⁵ järjestämättömien luottojen osuus oli kotitaloussektorilla 1,4 prosenttia (12/2020: 1,6 %) ja yrityssektorilla 2,1 prosenttia (12/2020: 2,5 %). Eurooppalaisessa vertailussa suomalaispankkien luottokannan laatu on pysynyt eurooppalaista keskitasoa vahvempana. Järjestämättömien luottojen osuus on Suomessa edelleen Euroopan matalimpia. Finanssivalvonnan luottoriskitarkastusten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että pankit eivät tunnista kaikkia sääntelyn edellyttämiä saamisjärjestämättömiksi saamisiksi ja järjestämättömien toipumisen arviointi terveiksi saamisiksi ei ole aina riittävää.

Kotitalouksien velkaantumisaste⁶ nousi vuoden 2021 kolmannella kvartaalilla ennätystasolle ja oli 136,4 %⁷. Nousua kahdessa vuodessa on tullut yli 10 prosenttiyksikköä (Q3/2019 126,3 %). Velkaantumisaste on lähes yhtäjaksoisesti noussut noin parinkymmenen vuoden ajan. Nousu tasaantui väliaikaisesti vuoden 2019 aikana, mutta velkaantumisaste lähti uudestaan nousuun 2019 neljännellä kvartaalilla.

³ MREL-vaatimukset vastaavat 1.1.2022 voimaan astuneita vaatimuksia ja sisältävät myös varsinaisten MREL-vaatimusten päälle asetettavat makrovaikautuspuskurit. MREL-vaatimus on asetettu yhtä suureksi kuin sitovin pääomavaatimus niiden pankkien osalta, joille ei ole asetettu MREL-vaatimusta.

⁴ Järjestämättömien kotitalousluottojen nousua vuoden 2020 aikana selittää pandemian lisäksi uuden maksukyvyttömyyden määritelmän käyttöönotto, joka lisäsi maksukyvyttömyystapauksia joissakin pankeissa.

⁵ MI. ulkomaisten luottolaitosten Suomessa toimivat talletuspankkitoimintaa harjoittavat sivuliikkeet.

⁶ Kotitalouksien velat jaettuna käytettävissä olevilla tuloilla.

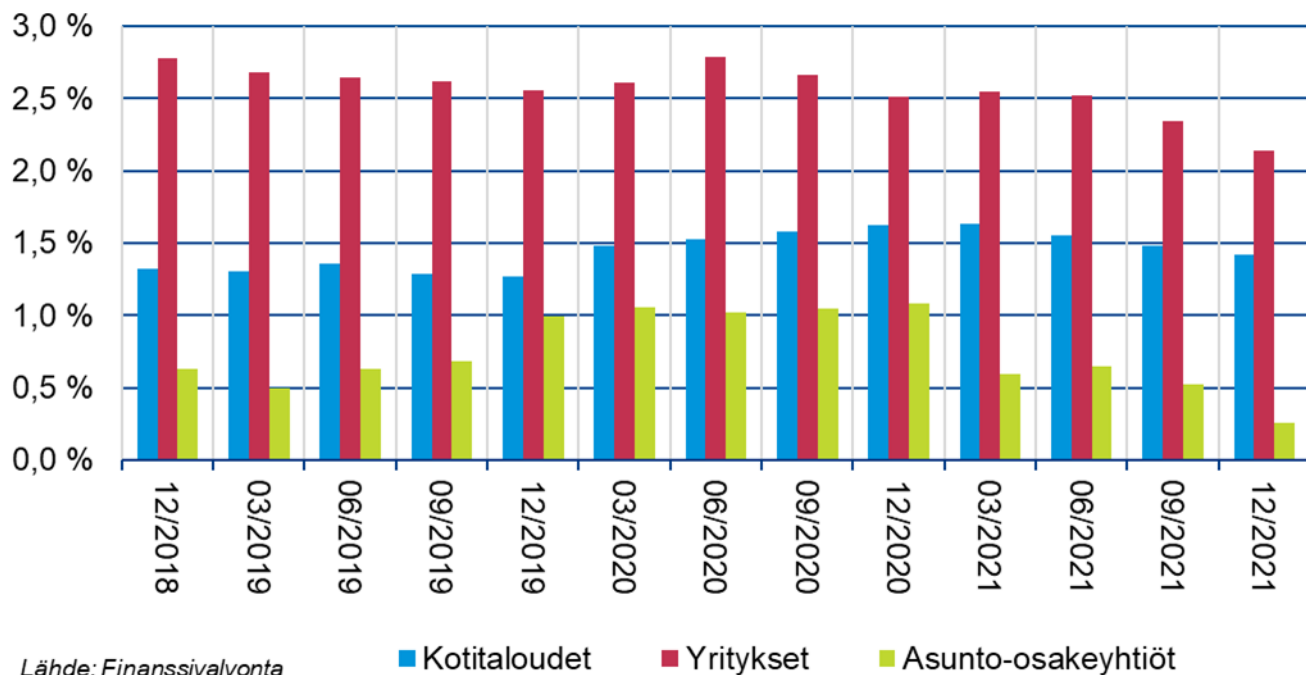
⁷ Lähde: Tilastokeskus, kotitalouksien velkaantumisaste.

Velkaantumisasasteen noususta huolimatta asuntovelallisten lainanhoitokulut ovat pysyneet maltillisina, koska korkotaso on pysynyt matalana ja uusien asuntolainojen takaisinmaksuajat ovat pidentyneet⁸.

Suomessa asuntoluottojen korkokulut voivat nousta nopeasti korkojen noustessa, koska asuntolainojen korot ovat tyypillisesti sidottu lyhyisiin euribor-korkoihin. Korkojen nousulla on negatiivisia vaikutuksia laina-asiakkaiden kykyyn hoitaa velkojaan tai ylläpitää kulutustaan. Pienetkin muutokset markkinakoroissa voivat vaikuttaa merkittävästi kokonaiskorkokustannuksiin, koska markkinakorot ovat olleet pitkään negatiiviset. Lisäksi asuntolainojen entistä pidemmät takaisinmaksuajat ovat johtaneet siihen, että altistumisaika korkojen nousun riskille on pidentynyt.

Toisaalta pankit ovat uusia asuntoluottoja myöntäessään tehneet Finanssivalvonnan suosituksen mukaisesti stressitestin luotonhakijoille mahdollisen korkojen nousun varalle. Maksuvaralaskelmissa korko tulisi asettaa vähintään kuuteen prosenttiin ja lainan maturiteetti korkeintaan 25 vuoteen. Maksuvaralaskelmissa tulisi huomioida myös mahdollinen taloyhtiölainan rahoitusvastikkeen nousu korkojen noustessa.

Kuvio 5. Suomalaispankkien järjestämättömät kotitalous- ja yritysluotot suhteessa luottokantaan

⁸ Lähde: Suomen Pankki 3.1.2022: Asuntolainamarkkinoilla yhä vilkasta marraskuussa 2021.

Yrityssektorilla eniten järjestämättömiä luottoja euromääräisesti oli seuraavilla sektoreilla (kattavat kaikki yritysluottojen järjestämättömistä noin 81 %):

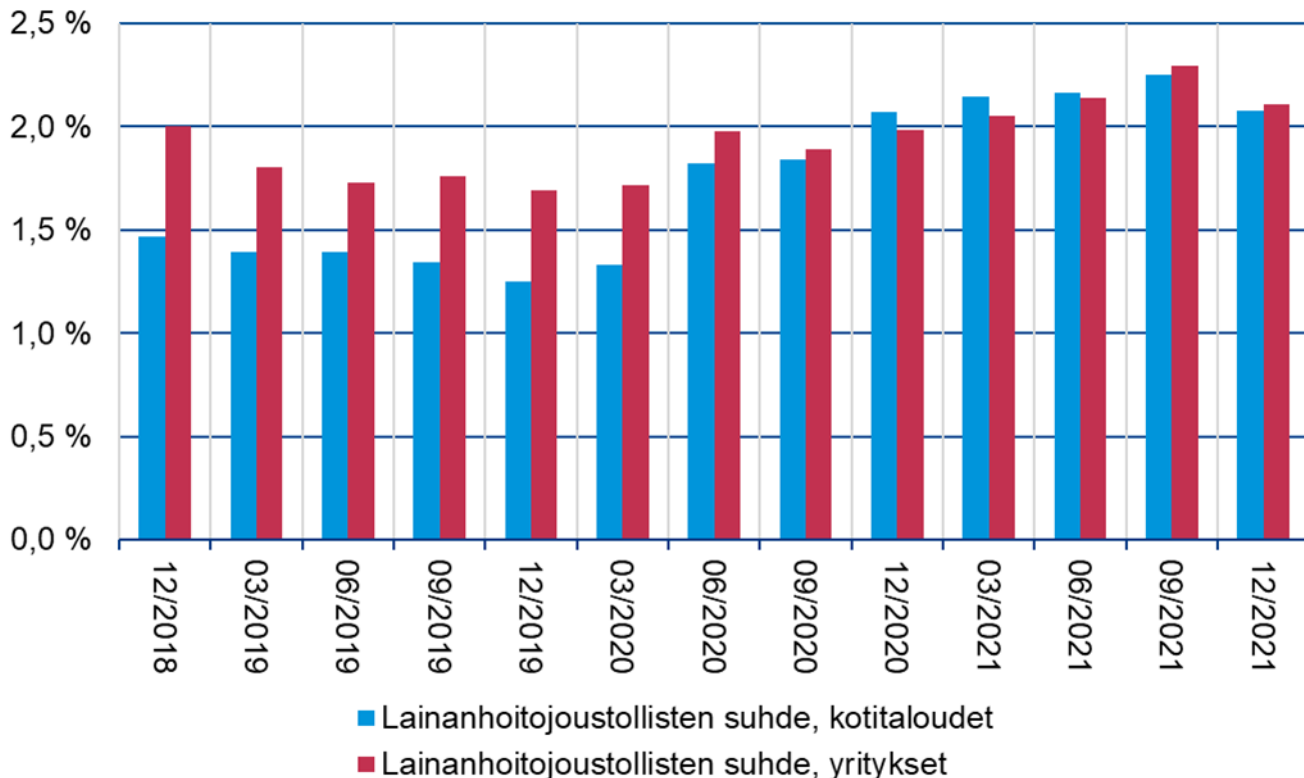
- Kuljetus ja varastointi (703 milj. euroa, 6,2 % sektorin luottokannasta)
- Kiinteistöalan toiminta (657 milj. euroa, 0,8 %)
- Teollisuus (652 milj. euroa, 3,0 %)
- Kaivostoiminta ja louhinta (575 milj. euroa, 41,7 %)
- Maatalous, metsätalous ja kalatalous (540 milj. euroa, 5,5 %)
- Tukku- ja vähittäiskauppa (437 milj. euroa, 3,3 %)

Pandemian aikana tarjotut valtiontuet ovat olleet merkittäviä tietyille yrityksille ja toimialoille. Näille yrityksille voi tulla maksuvaikeuksia, kun tukitoimenpiteet lakkautetaan, mikä voi johtaa suurempiin luottotappioihin. Ukrainan ja Venäjän välinen sota on heikentänyt talouskasvun näkymiä, mikä korostaa tukitoimenpiteiden lakkauttamisen vaikutuksia pankkien luottoriskeihin.

Järjestämättömien saamisten osuus asunto-osakeyhtiölainoissa on edelleen selvästi alempi kuin yritys- ja kotitalousluotoissa. Myös niiden suhteellinen lasku on jatkunut joulukuussa 2021. Vuoden 2019 lopussa alkaneen väliaikaisen nousun selittävät pääasiassa joidenkin uudiskohteiden rakennuttajien maksuvaikeudet.

Vaikka järjestämättömien luottojen määrät lähtivät laskuun viime vuoden aikana, lainanhoitojoustollisten lainojen suhteellinen määrä jatkoi kasvuaan syyskuuhun 2021 asti ja viesti kotitalous- ja yritysluottoasiakkaiden maksuvaikeuksien lisääntymisestä. Viime vuoden lopussa lainanhoitojoustojen suhteellisessa määrässä tapahtui käänne, ja ne laskivat ensimmäistä kertaa koko pandemian aikana ([Kuvio 6](#)).

Lainanhoitojoustolla tarkoitetaan asiakkaan taloudellisten vaikeuksien vuoksi lainan maksuohjelmaan sovittuja helpotuksia, joilla pyritään auttamaan asiakasta selviytymään väliaikaisista maksuvaikeuksista. Lainanhoitojoustollisten yritysluottojen osuus oli vuoden 2021 joulukuussa 2,1 prosenttia (12/2020: 2,0 %) ja kotitalousluotoissa 2,1 prosenttia (12/2020: 2,1 %). Finanssivalvonnan luottoriskitarkastusten perusteella voidaan todeta, että pankit eivät tunnista kaikkia sääntelyn edellyttämiä tilanteita lainanhoitojoustoiksi. Lisäksi pankit poistavat joissain tilanteissa lainan lainanhoitojoustollisten luokasta liian aikaisin.

Kuvio 6. Suomalaispankkien lainanhoitojoustolliset kotitalous- ja yritysluotot suhteessa luottokantaan

Lähde: Finanssivalvonta

Luottoriskeissä eroja eri toimialojen välillä

Suomalaispankkien yritysluottojen luottoriskit ovat kokonaisuudessaan pysytelleet maltillisella tasolla pandemian aikana, mutta luottokannan laadussa ja sen kehityksessä on huomattavia eroja eri yritystoimialojen välillä. Kolme eniten kärsinyttä toimialaa vuoden 2020 liikevaihtopudotuksen perusteella Suomessa olivat majoitus- ja ravitsemustoiminta, taide, viihde ja virkistys sekä kuljetus ja varastointi. Myös näiden toimialojen keskimääräinen järjestämättömien luottojen osuus laski ja oli 5,8 prosenttia joulukuussa 2021 (12/2020: 6,4 %). Kyseiset toimialat kattavat suomalaispankkien järjestämättömien yritysluottojen kokonaismäärästä 19 % ja myönnetystä yritysluotoista vain noin 7 %. Kolme eniten kärsinyttä yritystoimialaa työllistää noin 11 % Suomen työllisistä. Tämä osaltaan rajoittaa näiden toimialojen yritysten vaikeuksien ja irtisanomisten mahdollisia vaikutuksia kotitalouksien taloudelliseen tilanteeseen, ja tätä kautta vaikuttaa myös pankkien kotitalousluottojen luottoriskeihin.

Eurooppalaisessa vertailussa järjestämättömien luottojen kehitys yrityssectorilla on Suomessa ollut maltillista Euroopan keskuspankin (EKP) määrittelemillä koronaviruspandemian vaikutuksille erityisen alttiiksi luokitelluilla toimialoilla⁹. Näiden toimialojen keskimääräinen järjestämättömien luottojen osuus pysyi vuoden takaisella tasolla eli 4,9 prosentissa joulukuussa 2021 (12/2020: 4,9 %). Kyseiset toimialat kattavat järjestämättömien yritysluottojen kokonaismäärästä noin 57 %. Muiden kuin alttiiden toimialojen

⁹ Kaivostoiminta ja louhinta, teollisuus, tukku- ja vähittäiskauppa, kuljetus ja varastointi, majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä taiteet, viihde ja virkistys.

keskimääräinen järjestämättömien luottojen osuus puolestaan laski 1,2 prosenttiin (12/2020: 1,6 %). Suomalaispankeilla on koronapandemian vaikutuksille erityisen alttiiksi luokitelluille yrityssektoreille vähemmän luottoja kuin eurooppalaisilla pankeilla keskimäärin. Alttiille yrityssektoreille myönnettyjen luottojen osuus Suomen pankkisektorin yritysluottojen kokonaismäärästä oli vuoden 2021 joulukuun lopussa noin 25 %. Merkittävimpien eurooppalaispankkien alttiiden sektorien osuus yritysluotonannosta oli keskimäärin 39 % syyskuun 2020 lopussa.

Kiinteistömarkkinalähtöiset riskit edelleen kasvaneet

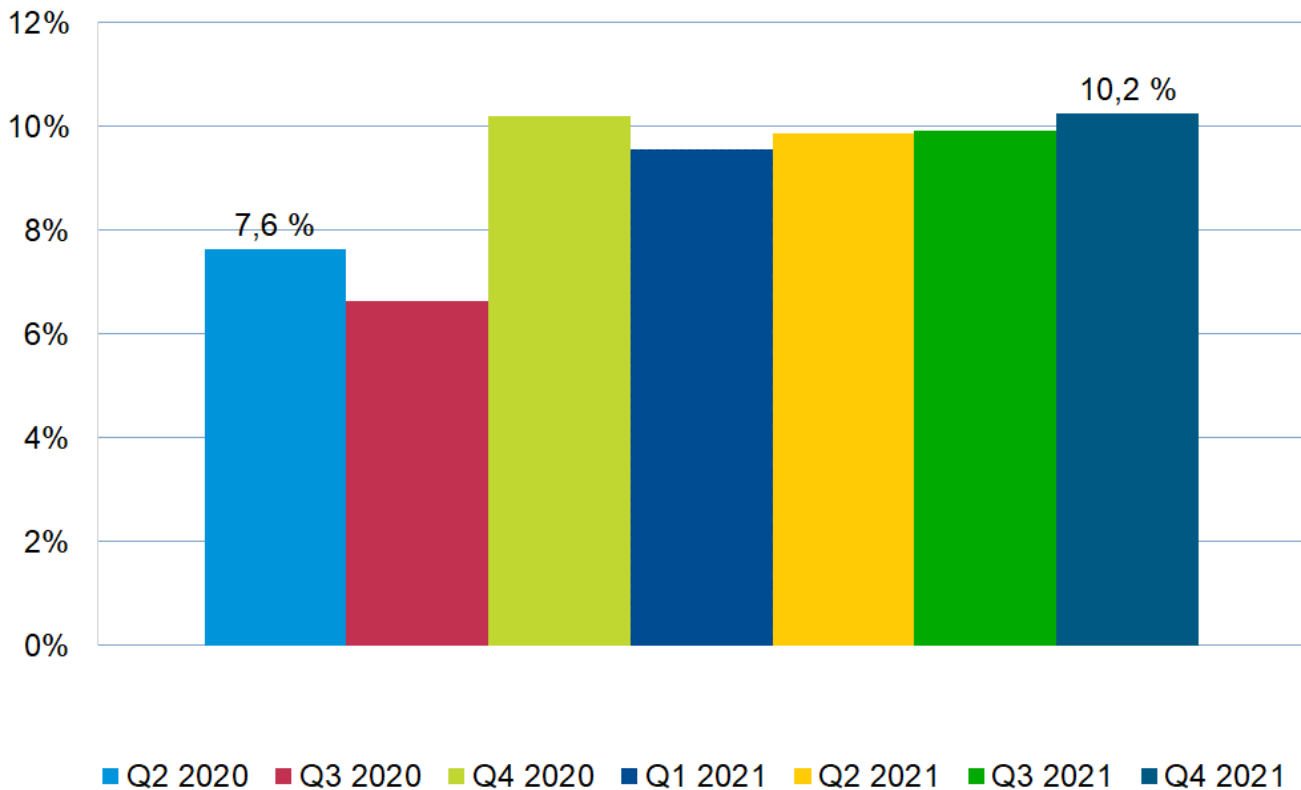
Kiinteistövakuudellisten luottojen osuus kaikista pankkien myöntämistä luotoista on noussut neljässä vuodessa 48 prosentista 54 prosenttiin vuoden 2021 lopussa. Kotitalouksien osuus kaikista kiinteistövakuudellisista luotoista on noin 69 %. Kehitys on johtanut siihen, että pankkien taloudellinen tila on entistä riippuvaisempi kiinteistömarkkinoiden kehityksestä. Riskinä on luottotappioiden nousu, jos kiinteistöjen hinnat ja niiden vakuusarvot laskevat ja lainanottajille tulee samalla maksuvaikeuksia. Suomesta löytyy jo esimerkkejä, joissa kiinteistöt ovat menettäneet koko arvonsa. Kiinteistö- ja rakennusalan luottojen osuus pankkien yritysluotoista on Euroopan pankkiviranomaisen (EBA) mukaan Suomessa Euroopan korkeimpia. Tästä johtuen suomalaisten pankkien luottoriskit ovat alttiimpia kiinteistömarkkinoiden häiriöille verrattuna suurimpiin eurooppalaisiin pankeihin.

Koronapandemia on vaikeuttanut erityisesti liikekiinteistöihin liittyvien riskien arviointia. Lyhyellä aikavälillä vähittäiskaupan sekä majoitus- ja ravitsemustoiminnan yritysten liikevaihto on heikentynyt päivittäistavarakauppaa lukuun ottamatta. Pidemmällä aikavälillä pandemia voi johtaa rakenteellisiin muutoksiin, joissa uudet työ- ja kulutustottumukset voivat aiheuttaa ongelmia tietyille toimialoille.

Suomalaispankkien järjestämättömien ja lainanhoitajoustollisten liikekiinteistövakuudellisten luottojen¹⁰ määrät ovat pysyneet suhteellisen vakaina ja maltillisina pandemian aikana (Kuvio 7). Liikekiinteistövakuudellisten ongelmaluottojen osuus on pienempi kuin Suomen pankkisektorin yritysluotoissa keskimäärin. Kiinteistövakuuksien arvojen mahdollisesta laskusta aiheutuvat luottotappioriskit ovat myös maltillisia, sillä suomalaispankkien liikekiinteistövakuudellisista luotoista vain noin 10 prosentissa luoton arvo suhteessa kiinteistövakuuden arvoon on yli 80 %. Tämä osuus on kuitenkin kasvanut pandemian aikana.

¹⁰ Sisältää myös luotot ulkomaisille yrityksille.

Kuvio 7. Suomalaispankkien liikekiinteistövakuudellisten luottojen osuus, joissa on korkea luototus-suhde (yli 80 %)

Lähde: Finanssivalvonta

Nopeat muutokset kiinteistömarkkinoilla koronapandemian pitkäaikaisten vaikutusten ja korkojen nousun seurauksena korostavat pankkien tarvetta seurata ja uudelleenarvioida lainojen vakuutena olevien kiinteistöjen markkina-arvoja. Lisäksi Ukrainan ja Venäjän välinen sota voi lisätä entisestään epävarmuutta kiinteistömarkkinoilla ja voi vaikuttaa mm. ulkomaisten sijoittajien kiinnostukseen suomalaisiin liikekiinteistöihin. Finanssivalvonta selvitti joulukuussa 2021 suorassa valvonnassaan olevien pankkien asuin- ja liikekiinteistövakuuksien arviointikäytäntöjä. Selvityksen mukaan osalla pankeista oli puutteellinen valmius lainojen vakuutena olevien kiinteistöjen arvojen tiheämpään seurantaan markkinatilanteen muuttuessa. Finanssivalvonta edellytti valvottaviaan korjaamaan arviointikäytännöissä havaitut puutteet ja oli erikseen yhteydessä niihin valvottaviin, joiden toiminnassa havaittiin eniten puutteita. [Lisätietoja selvityksestä on 21.12.2021 julkaistussa valvottavatiedotteessa.](#)

Pankkisektorin positiivinen tuottokehitys vahvisti liiketulosta

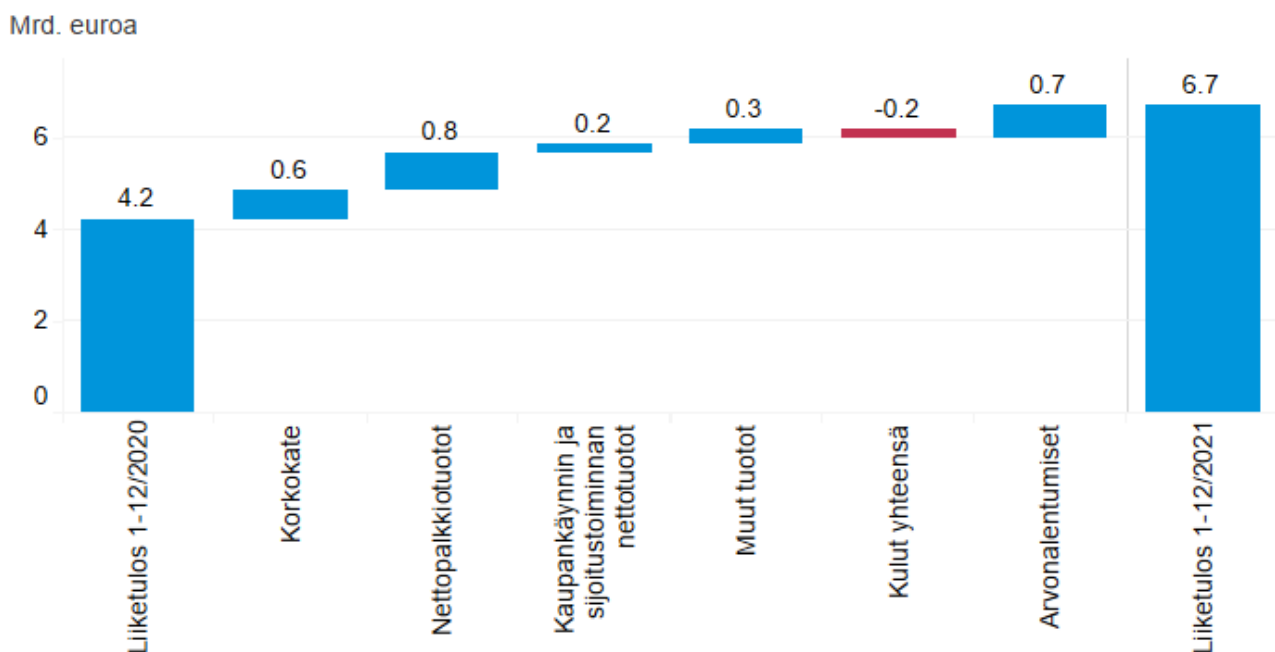
Suomen pankkisektorin tulos vahvistui tammi-joulukuussa 2021 merkittävästi vertailuvuoden tasosta. Suomalaispankkien yhteenlaskettu liike-tulos nousi 6,7 mrd. euroon (1–12/2020: 4,2 mrd. euroa). Kaikki pankkiryhmät tekivät paremman tuloksen kuin vertailuvuotena ja tuloskehitys neljänneksittäin oli tasaista läpi vuoden.

Tuottoerät kasvoivat kautta linjan ja kulujen nousu oli maltillista (Kuvio 8.). Vertailuvuoteen ajoittuneet suuret arvonalentumiskirjaukset olivat tuloslaskelman arvonalentumisten pienentymisen taustalla. Sijoitusmarkkinoiden positiivinen kehitys heijastui sijoitustuottojen lisäksi palkkiotuottoihin, joista valtaosa saatiin omaisuudenhoidosta tai muista arvopaperisidonnaisista eristä. Pankkiryhmiä tulokseen vaikutti positiivisesti myös vakuutustoiminnan nettotuottojen kasvu, joka niin ikään johtui sijoitusmarkkinoiden hyvästä kehityksestä.

Talouden epävarmuustekijät ovat kuitenkin kasvaneet merkittävästi, mikä lisää mahdollisuutta alasuuntaisten riskien realisoidumiselle. Sijoitusmarkkinoiden riskilisien äkillinen uudelleenhinnoittelu heikentäisi suomalaispankkien sijoitustoiminnan nettotuottoja sekä palkkiotuottoja. Suomen pankkisektorin tuloksen herkkyyttä markkinahintojen muutoksille lisää se, että suomalaispankkien taseesta vajaa kolmannes on käypään arvoon arvostettavia rahoitusinstrumentteja, joiden arvonmuutokset heijastuvat pankkien tulokseen tai omaan pääomaan. Suuri osa näistä on vieraan pääoman ehtoisia instrumentteja. Lisäksi omaisuudenhoidossa olevien varojen määrässä ja arvostuksissa tapahtuvat muutokset heijastuvat palkkiotuottoihin.

Pankkisektorin kulut nousivat noin 2 % ja olivat reilut 7,7 mrd. euroa (1–12/2020: 7,6 mrd. euroa). Henkilöstökulut kasvoivat ja toisaalta muut hallintokulut pienentyivät vuoden takaisesta. Henkilöstökulujen kasvua selittivät muun muassa yksittäisten yrityskauppojen aiheuttama henkilöstömäärän kasvu sekä tulos-palkkiot. Toisaalta vertailuvuoteen sisältyi kertaluonteinen erä, joka pienensi vuoden takaisia henkilöstökuluja.

Kuvio 8. Suomen pankkisektorin liiketuloksen kehitys

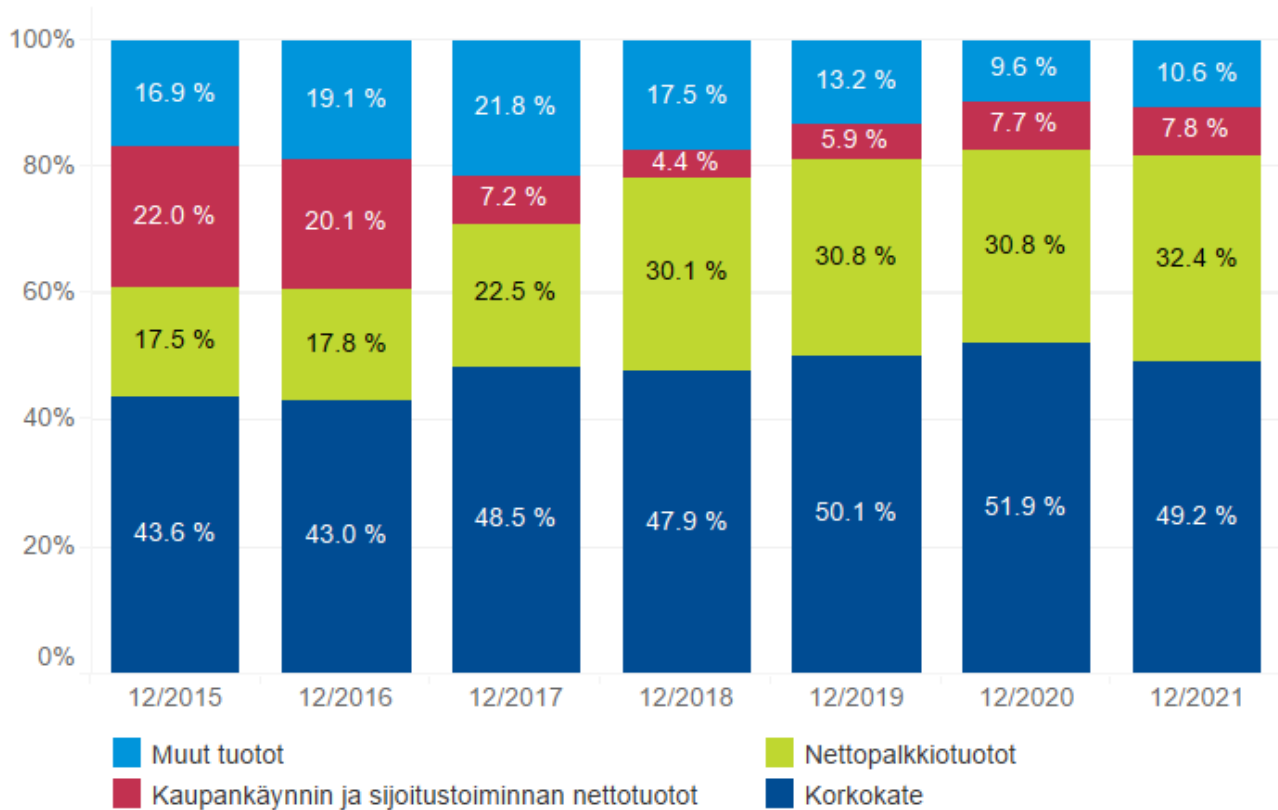
Lähde: Finanssivalvonta

Suomalaispankkien kirjaamat arvonalentumiset tammi-joulukuussa olivat tuloslaskelmassa noin 365 milj. euroa (tammi-joulukuu 2020: 1,1 mrd. euroa). Tämä vastasi noin 0,07 % luottokannasta. Pääsääntöisesti vuonna 2020 tehdyt luottotappiovaraukset ovat purkamatta, joten mahdollisia tulevia luottotappioita voidaan kattaa varauksia purkamalla ilman tulosvaikutusta.

Tuloslaskelman kaikki päätuottoerät nousivat – erityisen vahvaa oli palkkiotuottojen nousu

Suomalaispankkien yhteenlasketut tuotot kasvoivat 1,9 mrd. eurolla (+15 %) vuoden 2021 aikana. Netto-palkkiotuotot kasvoivat noin 830 milj. eurolla (+21 %). Erityisesti arvopaperisidonnaiset palkkiotuotot kasvoivat vahvasti hallinnoitavien varojen suuren määrän ja positiivisen arvonkehityksen myötä. Omaisuudenhoidosta saadut palkkiot olivat suomalaispankkien suurin yksittäinen palkkiotuottoerä vajaan 40 prosentin osuudella.

Pankkisektorin liike tulosta vahvisti myös korkokatteen 590 milj. euron (+9 %) kasvu. Korkokatteen kasvua tukivat erityisesti alhaiset rahoituskustannukset. Myös negatiiviset korot nostivat korkokatetta noin 270 milj. eurolla. Vielä vuosi sitten negatiivisten korkojen nettovaikutus oli korkokatetta pienentävä. Pankkien luotonannon kasvu tuki myös korkokatteen vahvistumista. Korkomarginaali eli korkokatteen suhde taseen korollisiin eriin pysyi yhden prosentin tuntumassa. Korkokate on edelleen suomalaispankkien merkittävin tuottoerä noin 49 prosentin osuudella. Tosin palkkiotuottojen osuus on kasvanut useana vuotena ja ylsi vuoden 2021 lopussa reiluun 32 prosenttiin tuotoista. (Kuvio 9).

Kuvio 9. Suomen pankkisektorin tuottojen rakenne

Lähde: Finanssivalvonta

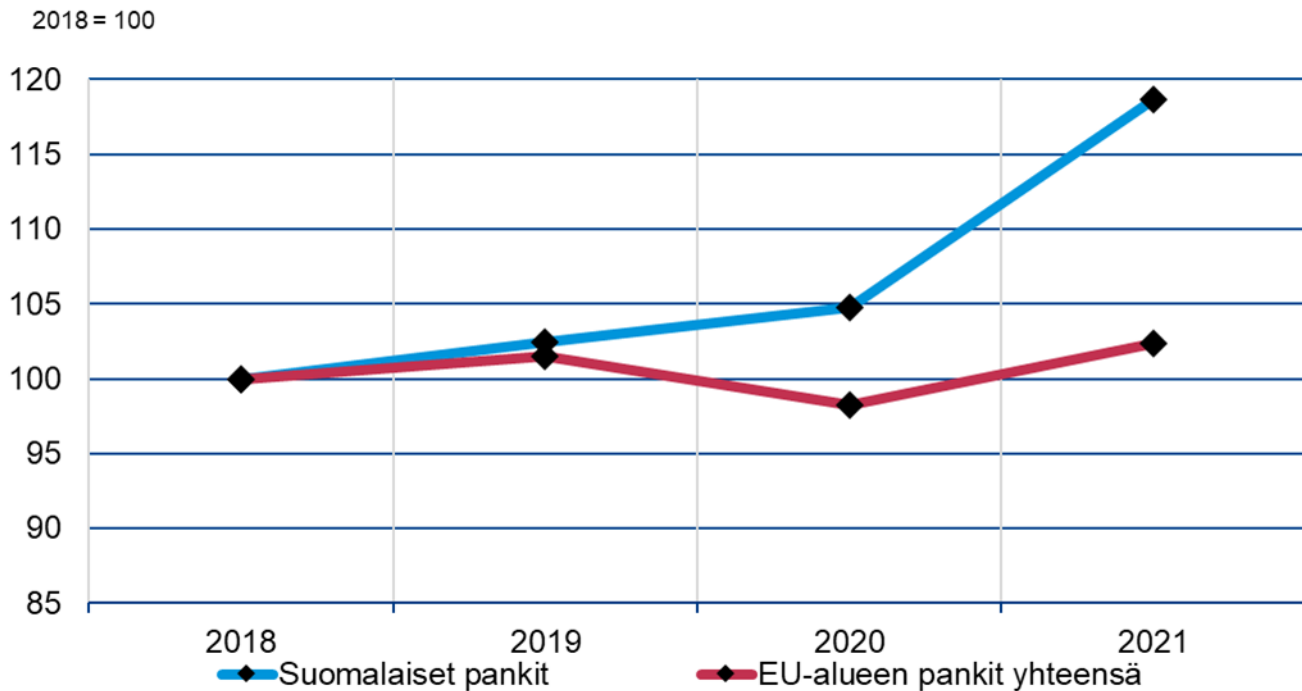
Suomen pankkisektorin kannattavuus eurooppalaista keskitasoa parempi

Suomen pankkisektorin kannattavuus on pysytellyt edelleen eurooppalaispankkien keskimääräistä tasoa parempana. Vahva tulos nosti vuoden lopussa oman pääoman tuoton (ROE) 9,9 prosenttiin (1–12/2020: 6,4 %). Kehitys oli samansuuntaista myös muualla Euroopassa. Arvon alentumisten pienentyminen ja palkkiotuottojen vahva kehitys paransivat pankkisektorin kannattavuutta EU-maissa. Tammi-syyskuussa oman pääoman tuotto (ROE) oli EU-maissa keskimäärin noin 5,3 %.

Suomalaispankkien tuottojen vahva kehitys paransi myös sektorin tehokkuutta kulut/tuotot-suhteella mitattuna. Suomen pankkisektorin kulut/tuotot-suhde oli vuoden 2021 lopussa noin 51 %. EU-maiden keskimääräinen kulut/tuotto-suhde tammi-syyskuussa oli 60,4 %. Myös EU-tasolla tehokkuus on parantunut koko vuoden ajan.

Suomalaispankkien peruspankkitoiminnan tuottojen kasvu on ollut vahvaa. Korkokatteen ja nettopalkkiotuottojen kasvu on jatkunut edelleen, eikä EU-alueella vuonna 2020 tapahtunutta notkahdusta Suomessa nähty. Vuoden 2021 aikana ero leveni entisestään vahvan palkkiotuottokehityksen ansiosta (Kuvio 10). Toisaalta myös muualla Euroopassa on nähty palkkiotuottojen kasvua viimeisillä neljänneksillä. EU-luvut ovat syyskuun lopun tietoja, joten luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia.

Kuvio 10. Korkokatteen ja nettopalkkiotuottojen kehitys Suomen pankkisektorilla ja EU-alueella keskimäärin

Lähde: Finanssivalvonta, EKP

*EU-luvut aiankohdalta Q3

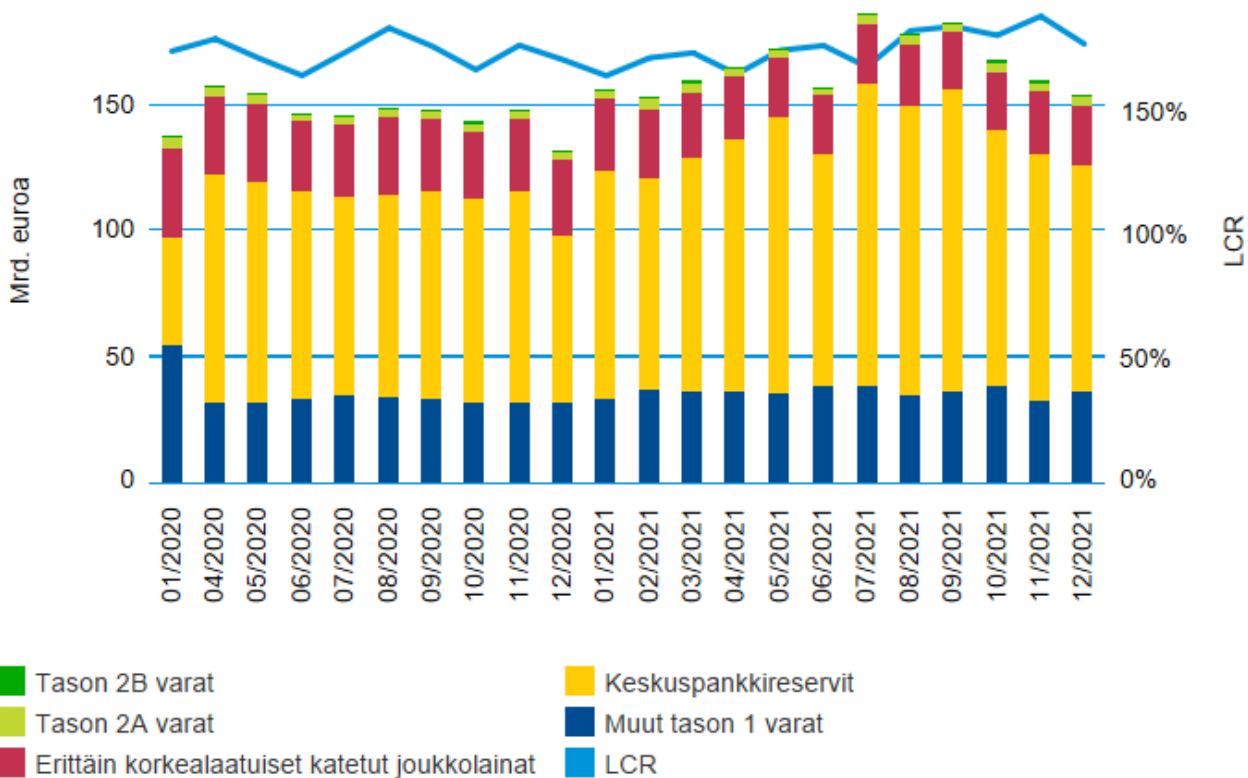
Suomalaispankkien maksuvalmius edelleen hyvä, vaikka likviditeettireservit supistuivatkin vuoden jälkipuoliskolla

Suomen pankkisektorin maksuvalmius säilyi vahvana. Keskimääräinen maksuvalmiusvaatimus (LCR) oli 177 % joulukuun 2021 lopussa (12/2020: 171 %) (Kuvio 11). LCR-suhde on selvästi yli 100 prosentin viranomaisvaatimuksen ja suunnilleen samaa tasoa kuin EU-alueella keskimäärin (EBA 09/2021: 175 %). Huomionarviosta on se, että Suomessa pienempien pankkien (LSI-pankit) LCR oli keskimäärin 154 %, mikä on huomattavasti pienempi kuin muiden kuin GSII- ja OSII-pankkien keskimääräinen LCR-suhdeluku EU-alueella (EBA 06/2021: 244 %).

Suomalaispankkien LCR-vaatimuksen täyttämiseen kelpaavat likvidit varat olivat 154 mrd. euroa vuoden 2021 lopussa. Määrä supistui vuoden jälkimmäisellä puoliskolla, mutta vuoden 2020 loppuun verrattuna kasvua oli 17 %. Ylimääräisten keskuspankkireservien osuus kasvoi merkittävästi heti koronapandemian alussa ja on sen jälkeen ollut selvästi suurin erä. Ylimääräisten keskuspankkireservien osuus kaikista LCR-kelpoisista varoista oli vuoden 2021 lopussa 58 %. Suomalaispankkien LCR-reservien laatu kokonaisuudessaankin on hyvä, sillä 97 prosenttia reserveistä koostuu kaikkein likvideimmistä eli tason 1 varoista¹¹.

¹¹ Likvidit varat on jaettu LCR-asetuksen mukaisiin luokkiin. Tason 1 varojen likvidiys on erittäin korkea sisältäen käytännössä keskuspankkisaamiset, valtiostuut, muut julkisyhteisövaraukset ja erittäin hyvälaatuiset katetut joukkolainat. Tason 2A ja 2B varojen likvidiys on korkea.

Kuvio 11. Suomen pankkisektorin LCR-suhde ja -reservien koostumus

Lähde: Finanssivalvonta

Pankkien LCR-suhde kuvaa hyvälaatuisten likvidien varojen riittävyttä suhteessa 30 päivän stressiperiodin mukaisiin laskennallisiin nettoulosvirtauksiin. Se ei kuitenkaan kerro pankkien likviditeetin riittävydestä 30 päivän periodin jälkeen eikä pankin muusta likviditeetin hankintakapasiteetista. Likviditeetin riittävyttä yli 30 päivän periodilla voidaan arvioida esimerkiksi selviytymishorisontilla¹², joka mittaa sitä, kuinka pitkään likvidit varat riittävät kattamaan pankin nettoulosvirtaukset. Suomen pankkisektorin selviytymishorisontti oli joulukuun 2021 lopussa 5 kuukautta (12/2020: 4 kk). Selviytymishorisontin pidentymistä selittää pääasiassa likvidien varojen kasvu.

Talletusten kasvu ja edullinen keskuspankkirahoitus ovat vähentäneet joukkovelkakirjarahoitukseen tarvetta

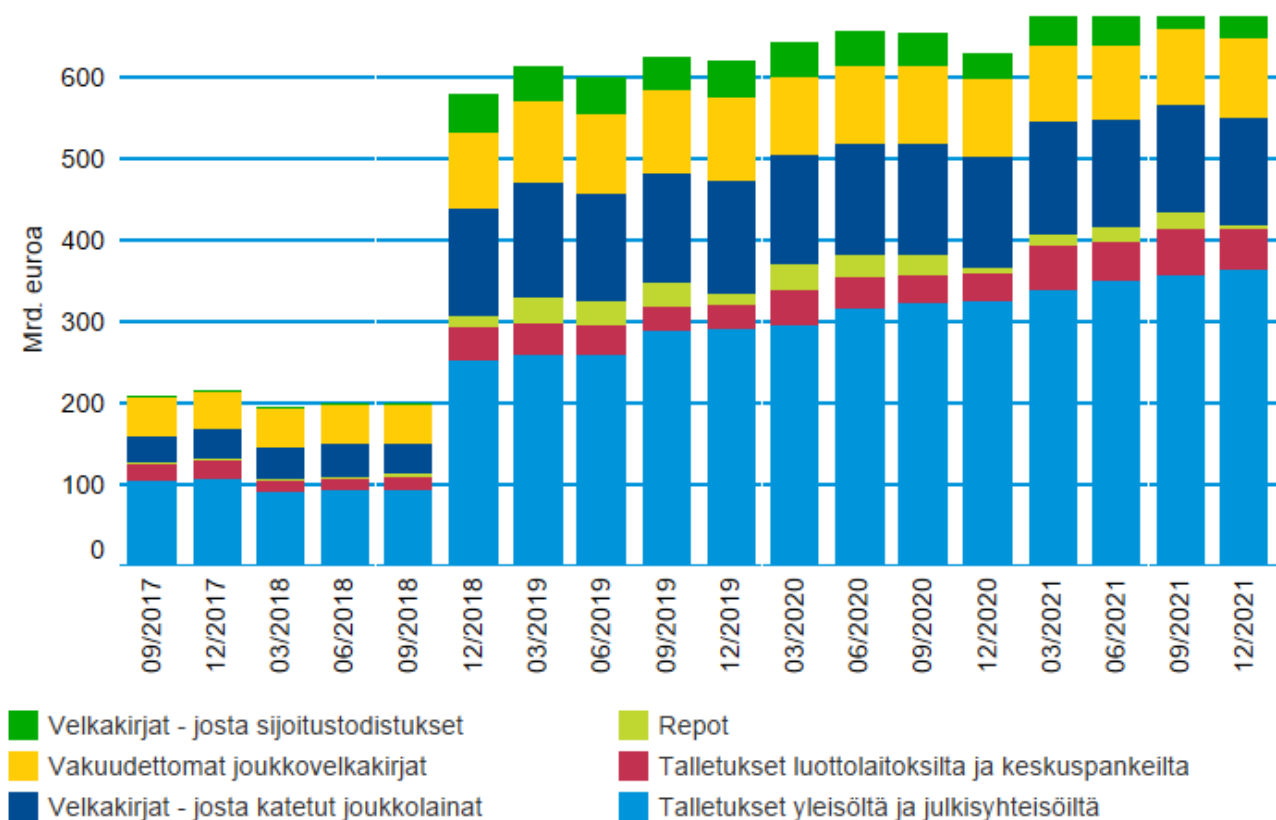
Vuoden 2021 aikana markkinavarainhankinnan saatavuus oli hyvä ja kustannukset olivat ennätysellisen alhaalla. Joukkovelkakirjojen liikkeeseen laskut pysyivät kuitenkin maltillisina. Monet eurooppalaiset pankit turvautuivat edelleen keskuspankkirahoitukseen, ja lisäksi talletusten kasvu vähensi joukkovelkakirjarahoitukseen tarvetta. Tilanne varainhankintamarkkinoilla on muuttunut merkittävästi Ukrainan tilanteen ja

¹² Selviytymishorisontille ei ole vakiintunutta laskentamenetelmää, vaan eri pankkien ja viranomaisten laskelmat ja laskelmien oletukset voivat poiketa huomattavasti toisistaan. Finanssivalvonnan käyttämä selviytymishorisontti kuvaa ajanjaksoa, jonka kuluessa pankkien likvidit varat (counterbalancing capacity, CBC) eivät enää riitä kattamaan pankkien nettoraohoitustarvetta. Laskelmissa oletetaan, että kassavirrat realisoituvat sopimusten mukaisissa aikaikkunoissa ja että mitään sopimuksia ei uusita. Eräpäivättömien erien oletetaan erääntyvän tasaisesti ensimmäisen vuoden aikana.

inflaatio-odotusten myötä. Epävarmuuden lisääntyessä markkinoilla pankkien markkinoillepääsy voi vaikeutua ja varainhankinnan kustannukset nousta. Keskuspankkien likviditeettiohjelmien asteittainen lopettaminen ja pandemian aikana kertyneiden talletusten mahdollinen purkautuminen vaikuttavat keskeisesti varainhankintaan lähivuosina.

Suomen pankkisektorin varainhankinnan kokonaismäärä kasvoi 9 % vuoden 2021 aikana, ja se oli vuoden lopussa 686 mrd. euroa (Kuvio 12). Kasvun veturina olivat talletukset. Yleisötalletusten vuosikasvu oli 12 % ja talletusten vuosikasvu luottolaitoksilta ja keskuspankeilta 42 %. Velkakirjojen kokonaismäärä pysyi lähes vakaana kasvun ollessa vajaan prosentin. Markkinavarainhankinnan osuus koko varainhankinnasta supistui 47 prosenttiin kun se vuotta aikaisemmin oli 51 %.

Kuvio 12. Suomen pankkisektorin varainhankinnan rakenne

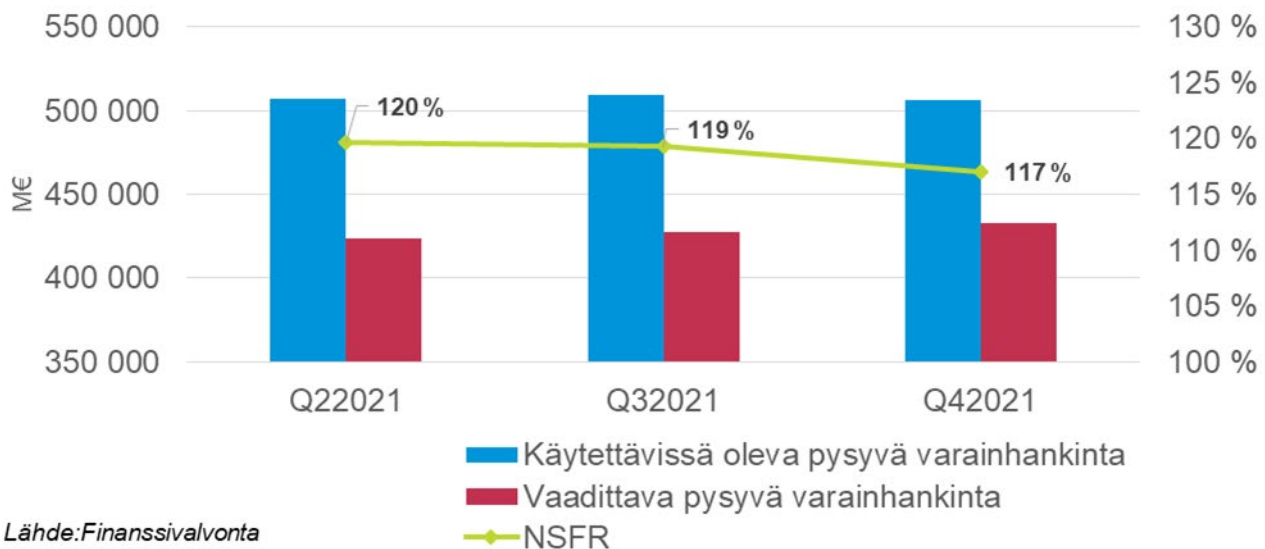
Lähde: Finanssivalvonta

Talletusten lainoja nopeampi kasvu pienensi suomalaispankkien rakenteellista rahoitusvajetta ja laski luottojen ja talletusten suhteen 136 prosenttiin (12/2020: 147 %). Markkinavarainhankinnan tarpeesta viestivä suhdeluku on kuitenkin edelleen Euroopan korkeimpia.

Kesäkuun 2021 lopussa tuli sitovana voimaan pysyvän varainhankinnan vaatimus (NSFR), jonka tarkoituksena on vähentää pankkien liiallista riippuvuutta lyhytaikaisesta markkinavarainhankinnasta sekä ra-

jata pankkien varojen ja velkojen maturiteettieroja. NSFR-vaatimuksen mukaan pankin käytettävissä olevan pysyvän rahoituksen on riitettävä kattamaan pankin varainhankintatarpeet (vaadittu pysyvä rahoitus) yhden vuoden aikajänteellä sekä normaali- että stressitilanteissa. Suomen pankkisektorin keskimääräinen NSFR-suhde oli joulukuun 2021 lopussa 117 % eli selvästi yli 100 %:n viranomaisvaatimuksen mutta alle EU-alueen keskiarvon (EBA 06/2021:130 %) (Kuvio 13.). Suomen pankkisektorin NSFR on EU-alueen heikoin heijastaen voimakasta riippuvuutta markkinavarainhankinnasta. Kaikki pankit ylittivät vähimmäisvaatimuksen matalimman suhdeluvun ollessa 108 %. Suomalaispankkien käytettävissä oleva pysyvä rahoitus (506 mrd. euroa) ylitti vaaditun pysyvän rahoituksen (433 mrd. euroa) noin 74 mrd. eurolla.

Kuvio 13. Suomen pankkisektorin NSFR-suhde

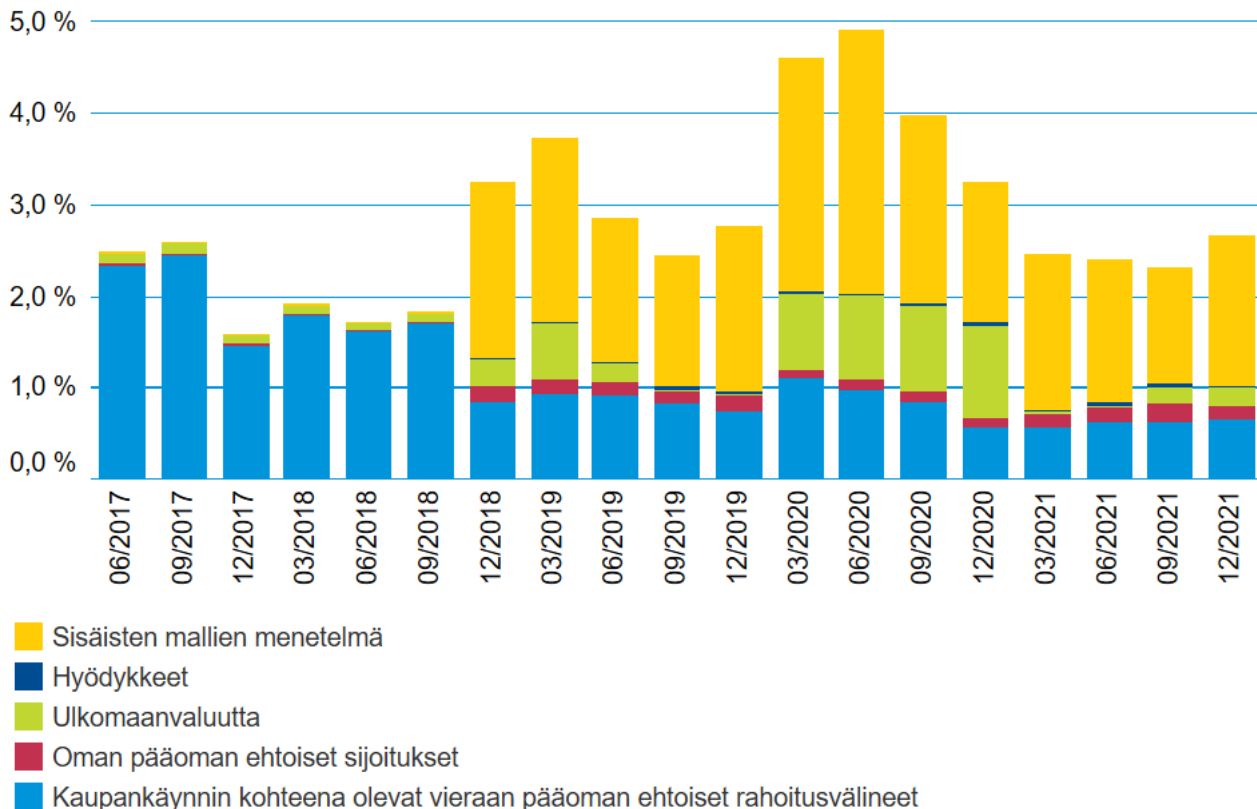

Keskuspankkirahoituksen voimakas kasvu on nostanut eurooppalaispankkien varojen vakuussidonnaisuutta (*asset encumbrance AE*). Suomessa sidonnaisuus on aikaisemminkin ollut korkeahko johtuen kattuihin joukkolainoihin sitoutuneista varoista, ja se on pysytellyt vakaana. AE-suhde oli 29,3 % joulukuun lopussa (12/2020: 29,8 %), mikä on suunnilleen sama kuin EU-alueella keskimäärin (EBA 9/2021: 29,1 %).

Markkinariskin pääomavaatimuksen osuus yhä maltillinen

Markkinahintojen vaihtelusta aiheutuva tappion mahdollisuus eli markkinariski syntyy pankeilla sekä kaupankäynti- että rahoitustoiminnan seurauksena. Kotimaisesta pankkisektorista valtaosa ei kuitenkaan harjoita varsinaista kaupankäyntitoimintaa, ja niille rahoitustaseen korkoriski on keskeinen markkinariski.

Kotimaisella pankkisektorilla markkinariskillä on maltillinen vaikutus kokonaisvakavaraisuuteen, vaikka muutokset olisivatkin riskialueen piirissä verrattain suuria. Markkinariskin pääomavaateen (pilari 1) osuus kaikista pääomavaateista pieneni edellisen vuoden lopusta vajaat 0,6 prosenttiyksikköä ollen vuoden 2021 lopussa yhä maltilliset 2,6 % (Kuvio 14).

Kuvio 14. Markkinariskin pääomavaateen osuus kaikista pääomavaateista

Lähde: Finanssivalvonta

Osana markkinariskin pääomavaadetta varaudutaan kattamaan myös mm. ulkomaanvaluuttaan- ja hyödykkeisiin liittyviä riskejä. Venäjän ja Ukrainan välisen sodan ja sanktioiden voidaan olettaa realisoivan mm. näihin liittyviä riskejä. Näihin riskilajeihin liittyvät nettoriskipositiot ja pääomavaateet ovat kuitenkin kotimaisen pankkisektorin kokoon ja pääomavaateisiin suhteutettuina hyvin maltillisia. Valuuttariskin osuus kaikista riskeistä on vuoden 2020 lopun tilanteessa pienentynyt 0,8 prosenttiyksikköä ollen vuoden 2021 lopussa 0,2 prosenttia. Hyödykkeiden pääomavaateiden osuus kaikista pääomavaateista on pysynyt 0,0 prosentissa.

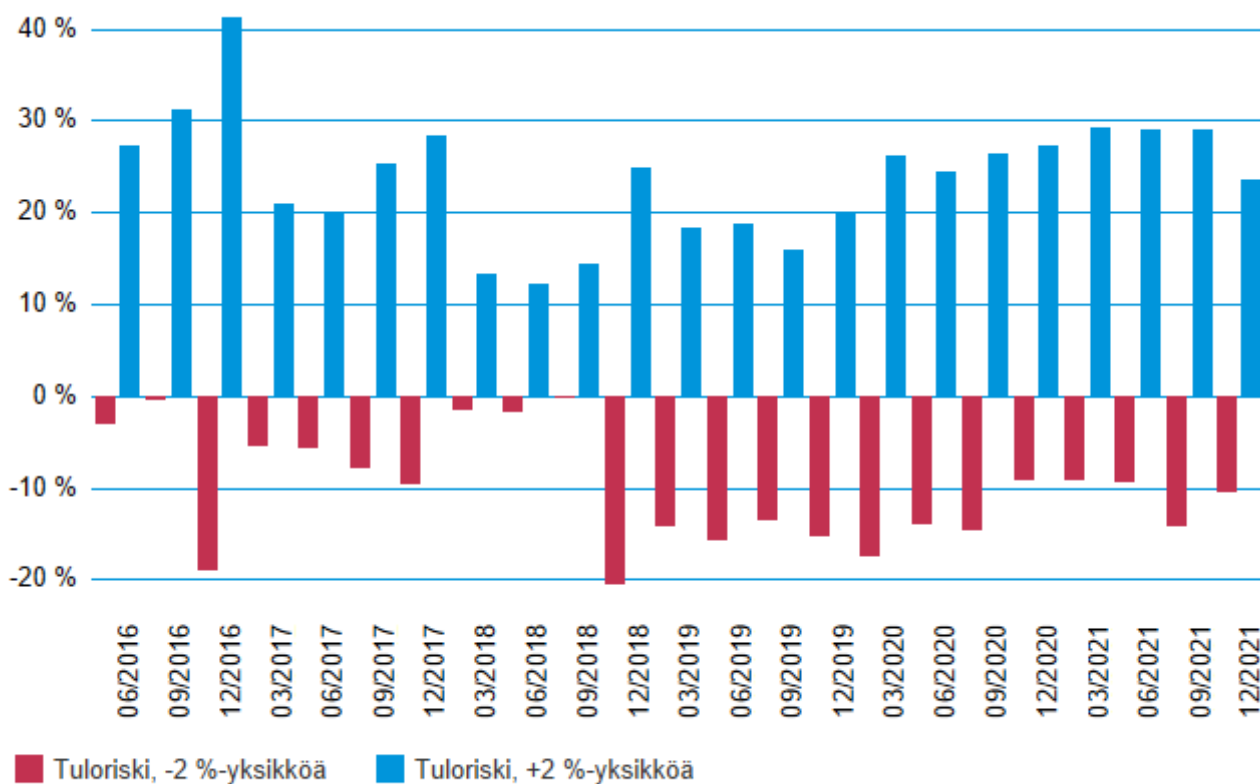
Rahoitustaseen korkoriskissä ei mainittavia muutoksia

Yksi keskeinen rahoitustaseen korkoriskin osa on tulo- ja korkoriskin osana, korkokatteen mahdollinen pieneneminen korkojen muutoksen seurauksena. Tulo- ja korkoriskin osaa mitataan määrittämällä sen muutos korkokatteessa, joka seuraa määrätyn kokoisesta korkojen noususta tai laskusta valitulla ajanjaksolla. Perinteisesti käytetyssä skenaariossa korkojen oletetaan nousevan tai laskevan 200 korkopistettä eli kaksi prosenttiyksikköä suuntaansa.

Vuoden 2021 lopussa korkojen kahden prosenttiyksikön nousun vaikutus korkokatteeseen oli 23 % positiivinen, ja vastaavan laskun vaikutus oli 10 % negatiivinen (Kuvio 15), kun taas edellisen vuoden lopussa vastaavat luvut olivat +27 % ja -9 %. Vuoden aikana riskisyys korkokatteen herkkyden osalta ei toisin sanoen ole oleellisesti muuttunut perinteisessä 200 korkopisteen skenaariossa.

Koska korkojen laskun negatiivinen vaikutus on kokoluokaltaan pienempi kuin niiden nousun positiivinen vaikutus, suomalaisten talletuspankkien korkoriski on luonteeltaan epäsymmetrinen. Epäsymmetriaa selittää osaltaan nyt alhaisten korkojen ympäristössä se, että kokonaiskoron lasku nolaa pienemmäksi on riippuvaista sopimusehdoista, jolloin olennaisin negatiivinen vaikutus muodostuu muiden valuuttojen kuin euron tuoman korkoriskin kautta. Korkotason noustessa puolestaan lyhyisiin viitekorkoihin sidotut lainat reagoivat korkotason nousuun nopeammin kuin eräpäivättömät talletukset.

Kuvio 15. Korkokatteen suhteellinen muutos korkojen lasku- ja noususkenaariossa

Lähde: Finanssivalvonta